

Filozofická
fakulta

Univerzita Palackého
v Olomouci

ČSR Česká společnost
pro religionistiku

Olomoucká religionistická konference 3. ročník

4.–5. října 2018

Kaple Božího těla

Umělecké centrum Univerzity Palackého v Olomouci,
Olomouc

Náboženský rituál v interdisciplinární perspektivě

KNIHA ABSTRAKTŮ

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

**Olomoucká
religionistická
konference** **3. ročník**

4.–5. října 2018

Kaple Božího těla

Umělecké centrum Univerzity Palackého v Olomouci,
Olomouc

**Náboženský rituál
v interdisciplinární
perspektivě**

KNIHA ABSTRAKTŮ

Olomouc 2018

OBSAH:

1. TÉMA KONFERENCE	4
2. PROGRAM	6
3. JMENNÝ SEZNAM AKTIVNÍCH ÚČASTNÍKŮ	10
4. PŘEHLED ABSTRAKTŮ	11

1. TÉMA KONFERENCE

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci si Vás dovoluje pozvat na třetí olomouckou religionistickou konferenci **Náboženský rituál v interdisciplinární perspektivě**.

Cílem konference je přispět k vytvoření prostoru pro setkávání, sdílení a propojování disciplinárních perspektiv a přístupů v akademickém studiu rituálu a ritualizované činnosti v náboženstvích a kulturách světa. Konference umožňuje představit výsledky samostatné odborné práce v českém či anglickém jazyce. Konference je rozdělena do pěti panelů, které nabízejí příspěvky z různorodých kulturních oblastí, vždy však zacílené do kontextu problematiky rituálu a náboženského rituálního chování.

Hlavní přednáška prvního konferenčního dne se věnuje schémátům a analogickým prvkům rituálních komplexů přechodových rituálů v předhelenistické Sýrii, hlavní přednáška druhého dne konference pak bude zaměřena na vztah mezi ritualizovaným chováním a nejistotou, jejíž úzkostné stavy často motivují k stereotypnímu a exalovanému chování.

V rámci prvního panelu budou představeny interpretace rituální sebevraždy v katarském křesťanství, rekonstrukce kolektivní identity na základě valdenské literatury a možnosti etnohistorického studia rituálu na příkladu raně novověkých katolických modlitebních knih.

Druhý panel představí antropologickou perspektivu indické rituální praxe, pokus o rekonceptualizaci vztahu mezi praktikami a učením v buddhistických tradicích staré Indie a současného Bali, současné interpretace rituálů islámského kalifátu, problematiku ritualizované úcty k etnicko-náboženské identitě v bosenské islámské tradici, či vztah rituálu a ritualizace k prostoru na příkladu studie mayských sídelních sociálních formací v předhispanšské Guatemale.

Třetí panel představí na příkladu obřadu posvěcení vody zásadnější antropologický obrat v latinském ritu, fenomén latinizace a jeho dopad na liturgický i náboženský život východních křesťanských církví, nabídne rozbor divadelních prvků ve východní Chrysostomově liturgii, či popis komplexní sítě lollardů v Coventry na přelomu 15. a 16. století.

Čtvrtý panel se pak věnuje spiritualitě jako nástroji zvládnání životní krize v kontextu alternativní psychotherapeutické léčby, kontroverzním pohledům na výzkum buddhistické meditace, rozboru vize nebeské liturgie v knize Zjevení Janovo, či pojetí svátostí v díle Petra Chelčického z hlediska historizace sekularizační debaty.

Závěrečný pátý panel se zaměří na ritualizaci vědy v současné spiritualitě, rozbor rituálních zpěvů Daimoku v japonské buddhistické organizaci Sōka Gakkai International, neošamanský rituál v kontextu individualistické spirituality, proměny rituálu Anasyrma, či socio-ekonomické faktory ovlivňující participaci na extrémních rituálech Kavadi na Mauriciu.

Výbor konference:

prof. PhDr. Dušan Lužný, Dr.

doc. Mgr. Tomáš Bubík, Ph.D.

Mgr. Kateřina Mildnerová, Ph.D.

Mgr. Jakub Havlíček, Ph.D.

Mgr. Silvie Kotherová, Ph.D.

Mgr. Tomáš Drápela, Ph.D.

2. PROGRAM

Čtvrtek 4. října 2018

Místo konání: Umělecké centrum Olomouc, Univerzitní 3, Olomouc

- 9.15–9.45 Registrace účastníků
9.45–10.00 Slavnostní zahájení konference

HLAVNÍ PŘEDNÁŠKA

- 10.00–10.45 **Dalibor Antalík**
Přechodové rituály v předhelénistické Sýrii
10.45–11.00 Diskuze

11.00–11.20 **Dopolední káva**

Panel 1

- 11.20–11.40 **David Zbíral**
Ritual Suicide? Interpretations of Fasting to Death in Cathar Christianity
11.40–12.00 **Václav Ketman**
Kolektivní paměť a identita ve vybraných dílech pozdní valdenské literatury
12.00–12.20 **Jan Andrlé**
K možností etnohistorického výzkumu rituálu: příklad raně novověkých katolických modlitebních knih pro laiky
12.20–12.40 Diskuze

12.40–14.00 **Přestávka na oběd**

Panel 2

- 14.00–14.20 **Matej Karásek; Ivan Souček**
Svadba s ukradnutou bohyňou: indická rituální prax v antropologické perspektíve
- 14.20–14.40 **Vilém Skopal**
Potřebují rituály nauku? Rekonceptualizace vztahu mezi praktikami a učením v buddhistických tradicích staré Indie a současného Bali
- 14.40–15.00 **Attila Kovács**
Rituály islámského kalifátu v současných reinterpretacích
- 15.00–15.20 **Lukáš Větrovec**
Identity, Worshipping and Identity Worshipping: The Case Study of „Islamic Tradition of Bosniaks“
- 15.20–15.40 **Tomáš Drápela**
Maya Household in the Landscape of Ritual – Cosmographical Ritualization of Architectonical Space in the Ancient City of Tikal, Guatemala
- 15.40–16.00 Diskuse
- 16.00–16.15 Přestávka na kávu**
- 16.15–18.00 Valné shromáždění České společnosti pro religionistiku
- 19.00 Společná večere

Pátek 5. října 2018

Místo konání: Umělecké centrum Olomouc, Univerzitní 3, Olomouc

8.50–09.00 Zahájení druhého dne konference

HLAVNÍ PŘEDNÁŠKA

- 9.00–09.45 **Martin Lang**
Ritualized Behavior across Disciplines: From Ethology to Religious Studies
- 9.45–10.00 Diskuze

10.00–10.20 Přestávka na kávu

Panel 3

- 10.20–10.40 **Roman Kečka**
Antropologický obrat v latinském ríte na příklade obradu posvätenia vody
- 10.40–11.00 **Walerian Bugel**
Fenomén „latinizace“ a jeho dopad na liturgický i náboženský život východních křesťanských církví
- 11.00–11.20 **Eva Maria Hrdinová**
Theatrum mundi versus Theatrum Dei?! K divadelním prvům ve východní Chrysostomově liturgii
- 11.20–11.40 **Jan Král**
Komplexní síť lollardů v Coventry na přelomu 15. a 16. století
- 11.40–12.00 Diskuse

12.00–13.15 **Přestávka na oběd**

Panel 4

- 13.15–13.35 **Matej Paulík**
Spiritualita ako nástroj zvládania životnej krízy v kontexte alternatívnej psychoterapeutickej liečby
- 13.35–13.55 **Silvie Kotherová**
Výzkum buddhistické meditace z pohledu studia kontroverzí
- 13.55–14.15 **Hana Horáková**
Vize nebeské liturgie v knize Zjevení Janovo
- 14.15–14.35 **Vít Marša**
Pojetí svátostí v díle Petra Chelčického z hlediska historizace sekularizační Debaty
- 14.35–14.55 **Martin Pehal**
Veřejná festivity coby rituálně hraniční fenomén: případ Sametového posvícení
- 14.55–15.15 **Jana Valtrová**
Konzumace kumysu mezi křesťany v Mongolské říši v perspektivě františkánských misionářů ve 13. století
- 15.15–15.35 Diskuse

15.35–15.55 **Přestávka na kávu**

Panel 5

- 15.55–16.15 **David Václavík**
Ritualizace „vědy“ v současné spiritualitě
- 16.15–16.35 **Petra Tlčimuková**
Experiencing Daimoku Chants: Inside and Beyond the Central Ritual Activity in Sōka Gakkai International
- 16.35–16.55 **Helena Exnerová**
Neošamanský rituál: mezi individualistickou spiritualitou a communitas
- 16.55–17.15 **Giuseppe Maiello**
Anasyrma v proměnách času
- 17.15–17.40 **Peter Maňo**
Socio-ekonomické faktory ovplyvňujúce participáciu na extrémnych rituáloch
- 17.40–18.00 Diskuse

18.00 Slavnostní zakončení konference

3. JMENNÝ SEZNAM AKTIVNÍCH ÚČASTNÍKŮ

Příjmení a jméno účastníka konference	Panel konference/ pořadí příspěvku
Anderle Jan	P1
Antalík Dalibor	HP
Bugel Walerian	P3
Drápela Tomáš	P2
Exnerová Helena	P5
Horáková Hana	P4
Hrdinová Eva Maria	P3
Karásek Matej	P2
Ketman Václav	P1
Kečka Roman	P3
Král Jan	P3
Kotherová Silvie	P4
Kovács Attila	P2
Lang Martin	HP
Maiello Giuseppe	P5
Maňo Peter	P5
Marša Vít	P4
Paulík Matej	P4
Pehal Martin	P4
Skopal Vilém	P2
Souček Ivan	P2
TIčimuková Petra	P5
Václavík David	P5
Valtrová Jana	P4
Větrovec Lukáš	P2
Zbíral David	P1

Vysvětlivky:

P – panel

HP – hlavní přednáška

4. PŘEHLED ABSTRAKTŮ (abecedně dle příjmení autorů)

K možnostem etnohistorického výzkumu rituálu: příklad raně novověkých katolických modlitebních knih pro laiky

Mgr. Jan ANDRLE

*Ústav českých dějin/Ústav české literatury a komparatistiky, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
andrlej@email.cz*

Různé podoby modliteb patří k nejčastějším prvkům většiny náboženských rituálů. V příspěvku se zaměřím na modlitební texty zachované v raně novověkých katolických modlitebních knihách pro laiky (ty oproti oficiálním liturgickým knihám byly zpravidla vydávány ve vernakulárních jazycích, jejich obsah nebyl plně pod kontrolou církevních autorit a ne vždy souzněl s oficiálně prosazovanou spiritualitou). Jako konkrétní vzorek poslouží zhruba 20 titulů českojazyčných modlitebních knih vydaných v l. 1650–1750. Nejprve představím jejich strukturu a obsah, a následně možnosti jejich interpretace (kromě vlastních textů modliteb budou přitom zohledněny i paratexty s pokyny k mimoverbálním úkonům či usilující o semiózu jednotlivých úkonů i modliteb či se pokoušejících o normativní formaci).

Přechodové rituály v předhelénistické Sýrii

doc. Dalibor ANTALÍK, Dr.

*Ústav filosofie a religionistiky, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
dalibor.antalik@ff.cuni.cz*

V náboženské kultuře předhelénistické Sýrie se dostávalo rituálního rámce mimojiné též výjimečným okamžikům osobního života jednotlivce. Kultické počiny s nimi spojené vytyčovaly momenty začátku nové životní etapy. I ve starosemitské Levantě se tedy – podobně jako jinde – zformoval komplex tzv. přechodových rituálů (*rites de passage*). V jejím případě písemné prameny spolu s pozůstatky hmotné kultury nejlépe informují

o průběhu svatby, pohřbu a intronizace do kněžského úřadu. Podstatně méně je známo o kultickém počínání, které provázelo narození člověka, příležitostnou adopci, rozvod manželství či intronizaci do úřadu královského. Provádění iniciace do dospělosti zde prozatím není možné s jistotou ani potvrdit, ani vyvrátit. Kromě představení gestické a verbální složky daných obřadů se příspěvek zaměří na odhalení a rozbor tří základních fází (preliminální – liminální – postliminální), jak je definuje klasické schéma přechodových rituálů A. van Gennepa, v syrském *dossier*. Dalším cílem bude vyhodnotit souvztažnosti analogických prvků, které se objevují napříč jednotlivými rituálními komplexy (V. Turner) a jež lze detekovat postupy interní komparace.

Fenomén „latinisace“ a jeho dopad na liturgický i náboženský život východních křesťanských církví

dr hab. Mgr. ThLic. Walerian BUGEL, dr.

Katedra liturgické teologie, Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

bugel@seznam.cz

Postupný rozchod křesťanských denominací prvního milénia a separovaný vývoj jimi reprezentovaných liturgických a dalších tradic vytvořil specifickou situaci, za níž docházelo k ovlivňování ritualizovaného slavení i celku náboženského života východních církví téměř pokaždé v rámci jejich interakcí s latinským křesťanstvím; v analogickém smyslu pak podobné procesy probíhaly i mezi jednotlivými východními komunitami různých rituálních tradic, či dokonce téže tradice. Dosud převládající zjednodušený pohled přiřazoval tento jev pouze dějinám liturgie. Přitom jde o mnohovrstevnatý fenomén, zahrnující nejen teologické faktory průběh obřadů podmiňující (eklesiologie, soteriologie, sakramentologie) či z něj vyrůstající (spiritualita, kanonické právo), ale též o činitele mimoteologické (dějinný a politický kontext života konkrétních církví; společenský status nekatolíků a možnost nobilitace skrze „polatinštění se“; nové důrazy v identitotvorných procesech východních katolíků i ortodoxních a orientálních křesťanů; kulturní i lingvistické dopady, zejména v oblasti terminologie). Významnost tématu dokazují jeho dopady, od středověku až podnes antagonistizující mezikřesťanské vztahy a ztěžující ekumenické snahy i praktickou spolupráci. Příspěvek má dvojí cíl: prezentovat komplexnost fenoménu „latinizace“ (včetně odlišení od přirozené koexistence různých obřadových tradic a z ní vyplývající liturgické akomodace); dále poukázat na závažnost zdánlivě nevýznamných změn rituálu v podobě transnominální a transsignifikace jeho dílčích prvků či restrukturalizace klíčových součástí, nebo změn v jeho celkovém teologickém interpretačním rámci.

Maya Household in the Landscape of Ritual – Cosmographical Ritualization of Architectonical Space in the Ancient City of Tikal, Guatemala

Mgr. Tomáš DRÁPELA, Ph.D.

*Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
tomas.drapela@upol.cz*

Possibilities of the Maya archaeology, regarding an amount and accuracy of spatial data available for settlement pattern studies, has been raised by last technological development in the screening of extensive landscapes. Spatial analysis-based contextualization of urban architecture set up the issues of ancient ritual activities into the “landscape” as a spatial dimension immanent to any ritual. Subsequently, general spatial connotations of the Maya ritualism emphasize an emic value of native cosmography which conducts a ritualization of architectonical spaces by ritual maintenance of cosmological templates (spatial cognitive “maps”) hold by particular cultural tradition. Correlations between particular cosmography and architectonical and social organization are described on an example of settlement space of Maya households at Tikal, Guatemala, based on author’s own research.

Neošamanský rituál: mezi individualistickou spiritualitou a *communitas*

Mgr. Helena EXNEROVÁ

*Ústav filosofie a religionistiky, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
helenaexnerova@gmail.com*

Šamanismus se řadí mezi atraktivní proudy současného náboženského světa. Příspěvek se zaměří na jeho rituální složku, která je zároveň jádrem jeho úspěšnosti. Šamanský rituál je bytostně individualistický i kolektivní zároveň. Tím do jisté míry odráží paradoxnost české náboženskosti, která hledá spiritualitu a odmítá náboženství, je eklektická a nárokuje si uznání, sdílená i individualizovaná; toužící po panenském domorodém světě *illius temporis* uprostřed industrializované krajiny. Právě díky důrazu na ortopraxi se současnému českému šamanismu daří toto několikeré napětí vybalancovávat a zároveň nacházet svou vlastní identitu.

Vize nebeské liturgie v knize Zjevení Janovo

Ing. Mgr. Hana HORÁKOVÁ

*Katedra Nového zákona, Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy
elektrohana@seznam.cz*

Kniha Zjevení Janovo (Apokalypsa sv. Jana) je poslední knihou Bible. Tento spis využívá bohatou symboliku obětního rituálu židovského chrámu. Kaleidoskopicky prezentuje obraz minulosti, přítomnosti a budoucnosti. Mnohé prvky zde popsané (hymny, doxologie, ...) nacházíme v liturgii rané křesťanské církve (a samozřejmě i v liturgii dnešní církve). Obraz nebeské liturgie má svůj odraz na zemi v církvi, která v liturgii spolu s nebeskými zástupy zpívá třikrát „Svatý“ a klaní se Bohu Všemohoucímu a Stvořiteli všeho. Ústřední postavou světových dějin je obětovaný Beránek = Kristus. V Janově vizi nalezneme dva vrcholy apokalyptické liturgie – bohoslužbu slova i bohoslužbu oběti.

Theatrum mundi versus Theatrum Dei?! K divadelním prvkům ve východní Chrysostomově liturgii

doc. Eva Maria HRDINOVÁ, Ph.D.

*Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie, Filozofická fakulta Univerzity
Palackého v Olomouci
Eva.hrdinova@upol.cz*

Příspěvek se zabývá přítomností a funkcí divadelních prvků v liturgii (např. kontrakt, role, rememorativnost, emocionalita...), coby slavnostním rituálu (srov. Greule 1991, 139 násl., Beyer 2004, 26), a to konkrétně ve východní Chrysostomově liturgii užívané v pravoslavném a řeckokatolickém prostředí a přisuzované sv. Janu Zlatouštemu (347-407 po Kristu). Analyzovány jsou všechny tři části liturgie: proskomidie („příprava“), liturgie katechumenů a liturgie věřících tak, jak se nacházejí v psaných liturgických formulářích, a to včetně tzv. „rubriky“. Jako konkrétní materiál bereme v potaz vybrané české překlady této liturgie v konfrontaci s řeckými a církevněslovanckými předlohami.

Svadba s ukradnutou bohyňou: indická rituálna prax v antropologickej perspektíve

Mgr. Matej KARÁSEK, PhD. a Mgr. Ivan SOUČEK, PhD.

*Katedra porovnávejcej religionistiky, Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava;
Katedra sociálnych štúdií a etnológie, Filozofická fakulta Univerzita Mateja Bela v Banskej
Bystrici*

matkokarasek@gmail.com; soucek.ivan@gmail.com

Jedným z najcharakteristickejších prejavov indického kultúrneho života minulosti i súčasnosti je rituálna aktivita. Reflektujúc túto skutočnosť, príspevok analyzuje vybrané sociálne a kultúrne kontexty rituálnej aktivity v súčasnom indickom prostredí. Autori na základe poznatkov nadobudnutých počas antropologického terénneho výskumu v indickom štáte Tamilnádu, poukazujú na to, že žiadny rituál nie je samostatne stojacou jednotkou, ale práve naopak je zapustený do hustej siete kontextov existujúcich v danej spoločnosti.

Kolektívni paměť a identita ve vybraných dílech pozdní valdenské literatury

Bc. Václav KETMAN

*Ústav religionistiky, Filozofická fakulta Masarykovy University
ketman@mail.muni.cz*

Tento příspěvek by se měl zabývat rozбором latinských a occitánských valdenských textů ze 14.–16. století. Cílem příspěvku je identifikace prvků kolektivní paměti a historické narace. Zde se příspěvek pohybuje ve třech rovinách. První z nich je rozbor postavy zakladatele Valděse. Druhou z nich je pohled na valdenskou snahu o nalezení hlubších kořenů svého hnutí (prvotní církve, apoštolové). Třetí rovinu tvoří pohled na perzekuce a snahu o vyrovnání se s odmítáním valdenství ze strany většinové společnosti. Tyto roviny historického vyprávění se promítají ve valdenské konstrukci filosofie dějin, a to s konečným výhledem na Soudný den, tedy pointu jejich dějinného putování. Posledním cílem je pak nalézt, jakým způsobem tento přístup koresponduje s valdenskou identitou, s identitou pronásledovaného a hluboce asketického hnutí, které odmítá materiální svět a trpělivě očekává Soudný den.

Antropologický obrat v latinskom ríte na príklade obradu posvätenia vody

PhDr. Roman KEČKA, PhD.

*Katedra porovnávejcej religionistiky, Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava
roman.kecka@uniba.sk*

Rituály v rímskokatolíckej cirkvi latinského rítu prešli od 60. rokov 20. storočia bezprecedentnými zmenami, keď mnohé po stáročia praktizované obrady boli autoritatívne upravené a niektoré úplne zmenené. Dôvodom týchto liturgických zmien bolo normatívne rozhodnutie koncilu urobiť tieto obrady zrozumiteľnejšími a viac ich priblížiť mentalite moderného človeka. Výstižným príkladom zásadnej zmeny rituálu je obrad posvätenia vody, na ktorom zreteľne vidno posun od apotropajného zamerania obradu k biblicko-antropologickému významu a zníženie jeho dôležitosti v praxi rímskokatolíckej cirkvi. Príspevok porovnáva starý a nový obrad posvätenia vody a ukazuje radikálnu zmenu obsahu rituálu.

Komplexní síť lollardů v Coventry na přelomu 15. a 16. století

Jan KRÁL

*Ústav religionistiky, Filozofická fakulta Masarykovy University v Brně
416146@mail.muni.cz*

Mezi lety 1486 a 1522 probíhalo v anglickém městě Coventry vyšetřování hereze. Dochovaly se záznamy o dvou biskupských vyšetřováních, během kterých bylo označeno 158 osob za podezřelé. Příspěvek bude prezentovat komplexní síť těchto osob. V té je brán ohled na veškeré uvedené interakce mezi nimi, a taktéž na jejich demografické údaje (věk, pohlaví, povolání, atd.). Bude prezentována následná analýza této sítě. Demografické údaje budou dány do souvislosti s postavením jedinců v síti a s jejich shlukováním. Pomocí analýzy je zjištěno, kteří jedinci byli ve zkoumané komunitě klíčoví, zda tito klíčoví aktéři vykazují nějaké společné charakteristiky a na základě kterých atributů probíhá v této síti shlukování.

Výzkum buddhistické meditace z pohledu studia kontroverzí

Mgr. Silvie KOTHEROVÁ, Ph.D.

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

silvie.kotherova@upol.cz

Současný výzkum buddhistických meditací je ovlivněn neutuchajícím orientalismem západních vědců směrem k buddhismu a jeho praxi. I přes zdánlivé vědecké uchopení tohoto fenoménu se často setkáme s neodborným definováním tohoto jevu, a chápáním meditací jako psychologie nikoliv rituální praxe. Od 70 let 20. stol. rozliční představitelé buddhistických škol podporují tuto vědeckou intenci a využívají ji ve svůj prospěch. Za vyvrcholení se dá považovat vznik Mind and Life institutu v r. 1991 založený Jeho Svatostí 14. Dalajlamou, který cíleně podporuje pouze projekty s pozitivními výsledky meditací a zároveň školí vlastní tým vědců. Autorka na vlastním výzkumu popíše problematičnost výzkumu buddhistických meditací a nastíní možnost dalšího výzkumu.

Rituály islámského kalifátu v současných reinterpretacích

doc. Attila KOVÁCS, PhD.

Katedra srovnávací religionistiky, Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava

attila.kovacs@uniba.sk

Kalifát, jako klasická nábožensko-politická instituce, sehrává klíčovou roli v dějinách islámské civilizace. V průběhu svých bouřlivých dějin, od samotného formování kalifátu po smrti proroka Muhammada, přes svou conceptualizaci za Abbásovců až po „obnovu kalifátu“ islamistickým hnutím Dá'íš, prošla tato instituce několika transformacemi a reinterpretacemi. Tento příspěvek si klade za cíl sledovat dopad četných proměn kalifátu na rituály spojené s nástupem a legitimizačním procesem kalifů, zejména pokud jde o komparaci klasické teorie kalifátu u Abú 'l-Hasan al-Máwardího (z. 1058) s teorií a praxí islamistických hnutí jako Dá'íš a Hizb at-tahrír.

Ritualized Behavior across Disciplines: From Ethology to Religious Studies

Mgr. Martin LANG, Ph.D.

*Katedra evoluční biologie člověka, Harvardova univerzita, Cambridge
martinlang@fas.harvard.edu*

While the appearance of ritual behavior in the archaeological record can be traced back to first ritual burials, I will argue that its evolutionary roots are much deeper. That is, I will argue that humans share certain aspects of rituals (denoted as ritualized behavior) with other members of the Hominid family, and that these ritual features are common also to other mammals due to the shared principles of the mammalian cognitive architecture. Understanding of the evolution and functioning of this cognitive architecture can help us explain why we observe ritualized behavior in various contexts such religious ceremonies, sports, pathological gambling, or psychological disorders. As a case in point for the talk will serve the relationship between ritualized behavior and uncertainty, which is often manifested in anxiogenic states motivating the organism to stereotypical, overcautious actions. I will present empirical research disentangling the complex relationship between anxiety and ritualized behavior, focusing on the combination of laboratory and field experimental methods.

Anasyrma v proměnách času

doc. dott. Giuseppe MAIELLO, Ph.D.

*Katedra marketingové komunikace, Vysoká škola finanční a správní v Praze
giuseppe.maiello@seznam.cz*

Je známo, že během svátků zvaných Thesmoforie, athénské ženy evokovaly Iambinin žert. To jest, zvedly si sukně a vyprovokovaly smích. Rituál zvaný anasyrma má dávné kořeny, starší než Themosforie a dá se vystopovat až k balkánskému neolitu. Původní apotropaický význam anasyrmy, se časem vytratil z drtivé většiny západního světa, ale třeba v Nigerii svůj význam stále má. Ovšem i zde byl podroben jistým transformacím. V západním světě se každopádně daly rozpoznat určité relikty anasyrmy alespoň do období druhé světové války, a dokonce tu máme případ ukrajinské feministické skupiny *femen*, která stále organizuje své akce na základě anasyrmy. Nicméně ukazování genitálií zažívá určitou formu renesance, ale v takovém případě se spíše jedná o tzv. *flashing*, než o relikty starého rituálu anasyrmy.

Pojetí svátostí v díle Petra Chelčického z hlediska historizace sekularizační debaty

Mgr. Vít MARŠA

*Ústav religionistiky, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity
marsavit@seznam.cz*

Charakter a role rituálu a svátostí a jejich vztah ke spáse v reformaci jsou klíčová témata teorií Maxe Webera i navazujících teorií sekularizace. Tatáž témata jsou stěžejní i pro významného českého středověkého myslitele Petra Chelčického, v jehož díle můžeme sledovat právě ty procesy (individualizace, demokratizace, odkouzlení spásy, odklon od ritualismu), které zmíněné teorie zdůrazňují. Tento příspěvek, v návaznosti na výzkumný program „historizace sekularizační debaty“ Philipa Gorskiho, zhodnocuje možnost využití propojení sociologického a historického přístupu k teoreticky zakotvené interpretaci Chelčického pojetí svátostí.

Socio-ekonomické faktory ovlivňující participáciu na extrémnych rituáloch

Mgr. Peter MAŇO, M.A.

*Ústav religionistiky, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity
peto.mano@gmail.com*

Mnohí jednotlivci používajú nákladné rituály na signalizovanie prináležitosti k skupine, jej hodnotám a normám. Odhliadnuc od individuálnej motivácie, samotná nákladnosť participácie komunikuje oddanosť a akceptovanie spoločenského a kozmického poriadku. Niektorí jednotlivci alebo skupiny však môžu využiť rituál na vyjadrenie vzdoru voči existujúcemu poriadku alebo na zlepšenie svojho postavenia v ňom. Náš výskum tamilského rituálu Kavadi na Mauríciu ukazuje, že mladíci a muži s nízkym statusom sa zúčastňujú extrémnou a extravagantnou formou. V prípade nedostatku iných zdrojov títo ľudia zmrzačujú svoje telo aby tak signalizovali svoje skryté kvality a aby mohli žiadať bohov o lepší osud. V tomto kontexte rituál slúži ako adaptačná stratégia statusového manažmentu v náboženskej skupine.

Spiritualita ako nástroj zvládania životnej krízy v kontexte alternatívnej psychoterapeutickej liečby

Mgr. Matej PAULÍK

*Ústav religionistiky, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity
341859@mail.muni.cz*

Cieľom môjho príspevku bude predstavenie teoreticko-metodologických možností výskumu modernej detradicionalizovanej „spirituality“ v kontexte alternatívnej psychoterapeutickej praxe. Vo svojich teoretických východiskách budem do veľkej miery čerpať zo sociológie medicíny a z v rámci nej používaného konceptu biografickej disrupcie (biographical disruption). „Spiritualitu“ tak budem teoreticky uchopovať ako jeden z možných zdrojov mobilizovaných ľuďmi pri prekonávaní utrpenie spôsobujúcich neobvyklých fyzických a psychických symptómov, ktoré môžu byť uchopované rozličným spôsobom. Klasická biomedicínska psychiatria ich spravidla vysvetľuje psychopatologicky, niektoré alternatívnejšie psychoterapeutické prúdy ich vnímajú skôr ako prirodzený proces vedúci k vyšším formám zdravia.

Veřejná festivity coby rituálně hraniční fenomén: případ Sametového posvícení

Mgr. Martin PEHAL, Ph.D.

*Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
Martin.pehal@ff.cuni.cz*

Sametové posvícení je satirický průvod masek, který od roku 2012 prochází centrem Prahy u příležitosti připomínky události 17. 11. 1989. Účastníci, tvořeni většinou neziskovými organizacemi a občanskými skupinami, za pomoci satirických pamfletů, masek, alegorických vozů a doprovázení živou hudbou doslova pronesou městem témata s palčivou celospolečenskou relevancí (problematika bezdomovectví, korupce v politice, problém existence domácího sexuálního násilí, atd.). Ve svém příspěvku představím, v jakém smyslu je možno o této události uvažovat jako o příkladu nově se formujícího sekulárního rituálu. Pokusím se osvětlit rituálně transformativní potenciál celé události skrze představení různých typů sebereflexe, jež je možné v rámci přípravy masek a následně průvodu samotném identifikovat.

Potřebují rituály nauku? Rekonceptualizace vztahu mezi praktikami a učením v buddhistických tradicích staré Indie a současného Bali

Mgr. Vilém SKOPAL

*Ústav religionistiky, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity
vilem.skopal@gmail.com*

V historii studia buddhismu sledujeme nekonzistenci v interpretování Buddhova stanoviska vůči bráhmanským rituálům. Většinová interpretace ukazuje Buddhu odmítajícího tyto rituály kvůli bráhmanským doktrínám. Avšak zejména v současné době se objevují pozorování zdůrazňující Buddhův praktický záměr spojený s diskuzemi o prospěšnosti rituálů. K dané problematice připojím práci Ch. Hooykaase o současných buddhistických rituálech na Bali. Skrze výzkumný program komparativního studia kultur představím nové teoretické uchopení tématu buddhistických rituálů. Jako hlavní tezi předkládám, že v buddhistickém myšlení rituály nepotřebují nauku jako své opodstatnění či vysvětlení.

Experiencing Daimoku Chants: Inside and Beyond the Central Ritual Activity in Sōka Gakkai International

Mgr. Petra TLČIMUKOVÁ

*Katedra sociologie, Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové
Petra.tlcimukova@uhk.cz*

Throughout the 20th century Nichiren Buddhism was one the most rapidly spreading forms of religion in Japan and, particularly through the activities of the Nichiren Buddhist lay organization Sōka Gakkai International (SGI), it has also become one of the most internationally known Japanese religions. SGI disposes of global visions which are supposed to be enacted on the level of the individual while directly impacting the society. The central ritual activity of chanting daimoku is supposed to serve these purposes. How does daimoku chanting shape the lives of SGI members? How does its impact possibly go beyond it? In my presentation I offer an ethnographically informed insight into this ritual activity. We shall look at how the ritual is enacted, its key elements, its place within the lives of SGI members and the potential to traverse member's individual lives.

Ritualizace „vědy“ v současné spiritualitě

doc. PhDr. David VÁCLAVÍK, Ph.D.

*Ústav religionistiky, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity
vaclav@phil.muni.cz*

Příspěvek se zaměří na transformace pojetí „vědy“ s ohledem na její ritualizaci a rutinizaci v souvislosti s fenoménem současné individualizované religiozity. Teoreticky bude vycházet z klasických konceptů transformující se religiozity (invisible religion) směrem k jejím privatizovaným a subjektivizovaným formám (současná privatizovaná religiozita jako výsledek tzv. subjective turn).

Konzumace kumysu mezi křesťany v Mongolské říši v perspektivě františkánských misionářů ve 13. století

Mgr. Jana VALTROVÁ, Ph.D.

*Ústav religionistiky, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity
jvaltrova@phil.muni.cz*

Příspěvek se zaměřuje na postoje františkánských misionářů Jana z Plano Carpini a Viléma z Rubruku, kteří cestovali k Mongolům v polovině 13. století, v otázce (ne) konzumace kumysu místními křesťany a potenciálními konvertity. Jakožto potravinu užívaná v mongolské tradici k rituálním úlitbám, byl kumys některými místními křesťany tabuizován. Současně však představoval ve stepi jednu ze základních potravin. Příspěvek se zaměřuje na otázku, jaké postoje ke kumysu zaujímali tito evropští misionáři a jaké důsledky tabuizace kumysu v souvislosti s jeho rituálním použitím potenciálně mohla mít pro úspěch jejich misijního snažení.

Identity, Worshipping and Identity Worshipping: The case study of „Islamic Tradition of Bosniaks“

Mgr. Lukáš VĚTROVEC

*Katedra porovnávací religionistiky, Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava
alija.harisovic@seznam.cz*

Recently, there is a vigorous debate in the Bosniak Muslim discourse about what is specific and unique on Bosniak islamic experience. Part of the local religious establishment purposed the concept of Islamic tradition of Bosniaks, but it is, however dominant, not accepted unanimously. This paper aims to present an introduction to this debate in terms of comparative study of religion and to address this concept in terms of different styles of corroborating multiple visions and historic narratives including history of the concept itself, motivation and power mechanisms behind it. The paper argues with evidences that even this approach is not as neutral or historically accurate as it seems to be.

Ritual Suicide? Interpretations of Fasting to Death in Cathar Christianity

doc. PhDr. David ZBÍRAL, Ph.D.

*Ústav religionistiky, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity
david.zbiral@mail.muni.cz*

In the second half of the 13th century, Cathar Christianity developed what is certainly one of the most radical practices within the Christian ascetic tradition: absolute fasting leading to death, which sources know under the name “endura”. Scholars have offered diverse interpretations of this practice, ranging from the view of endura as mere outcome of the prohibition of eating without prior collective prayer to the view of endura as a sinister ritual suicide motivated by the feeling of alienation within the material world, which Cathars believed to be governed by evil forces. This paper will review all instances of this practice in extant sources in order to revise the interpretations of endura in scholarly literature.

Organizátor konference:

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
tř. Svobody 26
779 00 Olomouc
Česká republika

Vydavatel:

Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Rok vydání: 2018
Počet stran: 32
Editoři: Tomáš Drápela, Tomáš Bubík, Kateřina Mildnerová, Silvie Kotherová
Návrh obálky: Jiří K. Jurečka
Sazba: Jiří K. Jurečka
Tisk: Vydavatelství UP

Web konference:

<https://religionistika.upol.cz/3-konference/>

vup: 2018/0174